

Egy tradíció újraértelmezése

Gallatz Rita diplomamunkája

Kovács Leventéné mérnök-tanár
MOME Textil Tanszék

Alábbi cikkünkben egy, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen készült diplomamunkát ismertetünk. A diplomázó, *Gallatz Rita* témaválasztását nagyban befolyásolta, hogy egy ösztöndíjnak köszönhetően **sikerült eljutnia Indonézia gyönyörű, rejtett világába**, ahol mélyrehatóan tanulmányozhatta és elsajátíthatta a gyakorlatban is a „batik”, a „shibori” és a „tie-die” technikákat.

A diplomamunka fő célja a csodálatos, bár kevésbé ismert ősi indonéziai shibori technika kiemelése a megszokott, hétköznapi környezetéből, újraértelmezése, majd behelyezése egy általunk is ismert, modern világba.

* * *

A **rezerválás** az anyag díszítése oly módon, hogy a minta szerint meghatározott felületeket különböző módszerekkel megvédjük az elszíneződéstől. Ezután hideg vagy langyos festőfürdőbe helyezzük a darabot, amely a fedett részek kivételével tetszés szerinti színt ill. színeket kap. Ezt az eljárást nevezzük **rezerválásnak**. A segédeszközök eltávolítása után az előbb lefedett részekben előtűnik az anyag eredeti alapszíne.

A rezerválásnak több módja ismert. Ilyen például a „tie-die”, ahol kötözéssel óvjuk meg a felületeket, vagy a „batik”, ahol viaszolással, vagy a „shibori” technika, ahol a meg nem festendő felületekre szorítók segítségével, valamilyen előre elkészített mintát préselünk két oldalról a festékfürdő idejére.

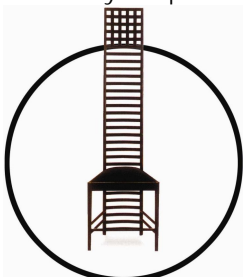
Magyarországon a **kékfestő** az egyik ilyen közismert rezerváló eljárás, ahol egy vegyszer, úgynevezett „paprezerv” segítségével védjük meg a textilt az elszíneződéstől.

A hallgató a régi, vagy csak régiesnek tűnő, sokak számára keletiesnek ható tradicionális textileket szeretne volna áttemelni és elfogadottá tenni a ma embere számára Európában is. Munkája elkészítésében nagyban befolyásolta az Ázsiában megszerzett tudása, tapasztalata, a helyi emberek kultúrájának sokszínűsége; egyszerű nagyszerűsége. Másfelől hatást gyakorol rá a *Lakástrend 2009-es* megjelenése a Műcsarnokban, és a különféle szaklapok, mint például a *Design Romm*, az *Elle Dekor*, vagy az *Intérieur Collection*.

Olyan bútorok, lakásrészletek adtak további inspirációkat, amelyek elegáns karakterét a látványos formák és a geometrikus részletek adják, akár egy távoli, egzotikus világba repítenek. Ilyen például *Patricia*

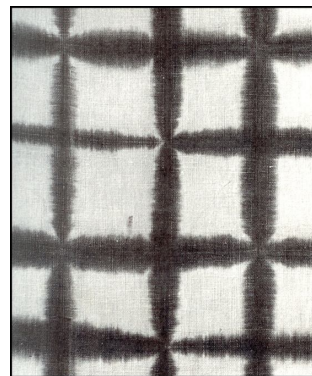
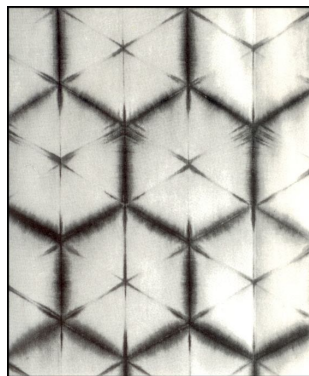
Patricia Urquiola

Mackintosh

Zanotta

Wada Rice, Barton 1989. Shibori. Kodansha International Ltd. New York

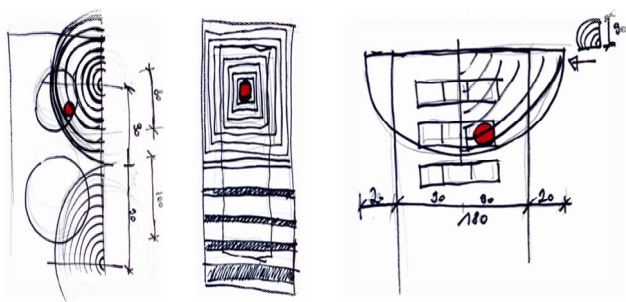
Urquiola spanyol designer egyik legújabb munkája, a *Canasta* (spanyolul: kosár) névre keresztelt legújabb kültéri bútorai, a B&B Outdoor kollekció tagja. Vagy akár *Zanotta* acélvázra feszített PVC szálak pihenőbútorai, a Club sorozat. Az 1902-ben készült *Mackintosh* híres, magastámlás széke is erős hatást tett rá.

Az alapanyag meghatározása volt az első lépés. Olyan anyagokat keresett, amik jól festhetők a rendelkezésre álló színezékcsoportokkal, és jó színtartósági értéket mutatnak. A **pamut batisztra** esett a választása, annak természetessége, áttetszősége és jó színezhetősége miatt. Mivel lakástextiltől van szó, fontos az anyag fényállósága, vagy éppen a jó vasalhatósága, így néhol **kevert szálanyagokat**, pamut-poliészter keverékeket is alkalmazott. Kísérletsorozat készült a **varrott, varrott-hajtogatott, simán hajtogatott, vasalt, préselt**, vagy éppen előre **megkötözött** alapanyagokon. A választás a „shibori”, azaz préselés technikára esett, ahol irányítottan lehet elérni nagyon szép, határozott, vagy éppen gyönyörű színátmenetes, organikus felületeket is.

Ha a **batik** szót említjük, mindenkinek azonnal egy nagyon színes, vibráló anyag, vagy kendő jut az eszébe. Sokan nem tudnak elvonatkoztatni az általuk jól ismert színezés előtti, befőttes gumival összecsavart pólóktól, és azok gyermekies egyszerűségétől. A hallgató ebben is szeretett volna más, újat létrehozni, hogy színeiben eltérjen az általános megszokott szín kavalkádtól, valamint, hogy egy teljesen **nyugodt, kiegyensúlyozott** felületet alkosson meg olyan **nagy léptékben**, ami díszítheti az emberek modern lakásait, otthonait, tereit.

Egyszerű formákat préselt le, mint például négyzeteket, köröket. Néhol a méretek növeléséhez különböző hajtogatási technikákat is alkalmazott.

Ázsiában napjainkig a textíliák színezésére, az úgynevezett szálon fejlesztett színezékek közül, a **Naphtolt** használják kiváló színtartóságuk és olcsóságuk miatt. Ugyanakkor, Európában környezet-

és egészségvédelmi okokból kifolyólag már sehol sem alkalmazzák.

Fontos szempont a színezésnél – mint a kísérletekből kiderült –, hogy a színezőfürdőnek hidegnek kell lennie, mert különben a melegtől megdagadnak a szálak, és így sokkal könnyebben diffundálna a színezék a kitakart felültekre. Így esett a hallgató választása a **bifunkciós reaktív színezékre**, aminek a rögzítését hideg pihentetési eljárással oldotta meg. A **shibori** technikát előnedvesített árun alkalmazta, mert így az anyag jobban préselhetőbb volt, és az általa kívánt színhatásoknak így jobban megfelelt. Az előnedvesített, helyileg préselt árut a színezékdobozba merítette, majd külön fürdőben vitte fel a rögzítéshez szükséges alkáliát, ami ebben az esetben előre elkészített lúg és vízűveg keveréke volt. A pihentetés 24 órán át tartott.

Ahol különleges hatást akart elérni, ott az alkáliával való telítés után közvetlenül hideg vízzel helyileg hígította a színezék- illetve a vegyszer-koncentrációt. Ezzel rendkívül érdekes hatású színárnyalatokat sikerült elérnie, ami abból adódik, hogy a **reaktív fekete** színezékek általában három komponensből előállított gyári keverékek, és a színezékek vándorlási képességének megfelelően nem csak shibori hatást, hanem színátmeneteket is eredményeztek. Reaktív színezékeknek megfelelő technológiával mosta ki ezután a színezett darabokat.

A kísérletet elvégezte **devorézott pamut-poliészter** keveréken is, de ugyanebből a színezékből kiindulva lényegesen eltérő színtónust kapott, ami nem csak a pamut-poliészter intim keverék más színének tudható be, hanem valószínűleg bezavart az is, hogy az alapanyag optikai fehérítőt tartalmazott.

Miután „shibori” eljárással megfestett 20-22 darab, különböző mintázatú fekete fehér, egyenként 3 x 1,5 méteres alapot, fellogatva rávetítette egy vetítőgép segítségével az előre elkészített geometrikus mintákat a kompozíciók kialakításához. Mindezekről vázlatokat készített és az egységhez igazodva kiválasztott 17 munkát a megvalósításhoz.

Ezt követte az utolsó lépés, a sziták elkészítése. Sajnos a műhely korlátozott mennyiségű óriás szitákkal rendelkezik, így a geometrikus elemek némelyikét körcikk, vagy éppen egy félbevágott négyzet formájában lett levilágítva. Ez egy kicsit megnehezítette a dolgot, hiszen a textilanyag könnyen elmozdulhat két nyomás között, így az illesztéseknél nagyon oda kellett figyelni a pontosságra.

Az utólagos mintázásokat pigment, valamint **flock nyomással** tette érdekessé. Az elkészült munkákaz lapfüggönyként mutatta be a terekben.

Gallatz Rita a diplomamunkájában reagáltatni szeretne volna az **organikusan** megfestett, batikolt felületeket a **geometrikus** szitázott elemekkel, és e kettőt együttesen használva kívánta kialakítani a végső kompozíciót. További ellentétek, kontrasztok is felismerhetők a munkáiban: alapjaiban a fekete és a fehér szín, a nyugodt **fekete és fehér** együttese a **vibráló piros pöttyel**, a régi és új technika keveredése (shibori-szitanyomás, pamut, devorézott pamut-poliészter), **organikus és geometrikus** elemek, valamint **szimmetrikus és aszimmetrikus** felületek képzése.

A diplomázó a textílián korszakokat áthidaló kézi technológiákat alkalmazva jutott el a régi, tradicionális indonéz elemekből kiindulva, napjaink legújabb vívmányainak ismereteiben a végső eredményhez.

